

Ha fordult az esztendő, ha jött a karácsony, jó édesanyja korán reggel kiment a Hármashalomhoz. Várta bujdosó fiát. Ő akarta először meglátni.

Néhány évig elkísérték fiai, azután unokái. Ha vihar fútt, ha fergeteg dult, ha csikorgott: az öreg anya mindig ott volt.

Sok esztendő telt már el. 1735-ben már gyöngye volt, már beteg volt az édesanya. Az ágyat nyomta hetek óta. Egyszer azt álmodta, hogy hazajött a bujdosó fia. Láttá jönni messziről, a tarnócai mezők felől fiatalon, délcegen, sárga lovon, fényes öltözetben.

Karácsony reggelén üres volt a beteg anya ágya. Hiába keresték a ház körül, a faluban. Nem találták.

Fölkelt a halálos beteg, felöltözködött s mikoron senki sem látta, kíváncszorgott a Hármashalomhoz. Ott elhagyta ereje, s leroskadt az egyik halom oldalára.

Szél fújt, csikorgó hideg volt, hordta a havat a fürgeteg. De az anya meglátta a fiát messziről, amint jött fiatalon, délcegen, sárga lovon, fényes öltözetben. Még hallotta is, amint elkiáltotta: Édesanyám, édes jó anyám!

Pedig nem jött senki.

Csak sötétség volt. Varjak repültek lomhán a falu felé, vadludak suhogtak fent a Balaton felé. Csak a szél süvöltött.

Ott találták meg az anyát holtan, hidegen, azon a halmon, melyen utoljára állott bujdosó fia. Oda volt borulva utolsó lábanyomára s oda volt fagyva hulló könnye...

Eötvös Károly.

Ismeretterjesztő előadás.

Mit akar a magyar közegészségügyi szolgálat?

Irta: Peller Károly.

Kovács Nagy András akkor került közelebbi ismeretségbe az egészségügyi szolgálattal, amikor megharapta egy veszett kutya. Kaszával a vállán, gyanútlanul igyekezett ki a mezőre, hogy friss takarmányt vágjon a jószágoknak, s egyszer csak megdöbbenve látja, hogy vérbeforgó szemekkel, kilőtt nyílként rohan feléje egy kóbor kutya. Kovács Nagy Andrásnak már nem volt ideje félreugrani előle s a következő pillanatban az állat marása nyomán kiserkent lábszárából a vér.

— Beste jószág! — jajdult fel Kovács Nagy András és már fordult is visszafelé, hogy felkeresse a községi orvost, mert nagyon jól tudta, hogy ilyenkor késlekedés nélkül kell intézkedni.

Az orvos igazolványa alapján hamarosan megkapta a község-házán azt az írást is, amellyel ingyen utazhatott Budapestre, a Pasteur-intézetbe.

— Hőgyés Endre-utca 7–9 — olvasta a beutalási lapon.

— Furesa név — hümmögött magában, s közben nem gondolt arra, mit köszönhet az orvostudomány e név viselőjének. Egy francia eszerzővarga tudós fia, Pasteur fedezte fel a veszettség, a tyúkkolera és a lépfene kórokozóját. Ő állapította meg, hogy a veszettséget olyan kis bacillusok terjesztik, amelyek még az agyszűrőn is áthatolnak. A bacillusok a veszett állat nyálával kerülnek a megmart állat vagy ember sebébe, majd onnan az idegek mentén az agyvelőbe s az itteni idegsejtekben úgynevezett Negri-testecskékké alakulnak át. Az idegsejtek megbetegedése izgatottságot, dühöngést, harapási vágyat, majd végül bénulást vált ki és halált okoz. Pasteur felfedezte a veszettség elleni oltóanyagot és a róla elnevezett intézetek világszerte az emberek ezreit mentik meg ezekkel az oltásokkal a legszörnyűbb haláltól. A budapesti intézetet Hőgyés Endre szervezte meg 1890-ben és ő alkalmazott egy új oltási módszert is, amely úgyszólván százszázalékos bizonytságot nyújt a betegség kitörése ellen. A hálás utókor ezért nevezte el a régi Rákos-utcát Hőgyés Endréről. A budapesti intézetben évente négy-ötezer embert részesítenek oltásban.

Kovács Nagy András tehát a budapesti úttal és az itteni kezeléssel úgynevezett alanya lett a magyar közegészségügyi szolgálatnak. Saját tapasztalatai alapján győződhetett meg arról, milyen nagyjelentőségű szerepet tölt be az ország lakosságának életében az egészségügyi közigazgatás. Eddig ugyanis nem sokat foglalkozott ezzel a kérdéssel. Hallotta, hogy ezt szabad, azt meg nem. Teljesítette is a hivatalosan kidobolt rendeleteket, amelyekről néha úgy érezte, mintha azokkal csak piszkálni akarnák az amúgy is sok gonddal terhelt falusi embert. Nem igen jutott eszébe, mi történik akkor, ha az állam arra az álláspontra helyezkednék: törődjék mindenki magával! Ma a legtermészetesebbnek vesszük, hogy nem kell kolera-pestis vagy feketehimlő-járványtól félni, pedig a megfelelő állami egészségügyi szolgálat és közigazgatás nélkül időközönként épp úgy megtizedelnék Európa lakosságát ezek a borzalmas betegségek, mint az elmúlt évszázadokban.

Amikor azután Kovács Nagy András kissé utánanézett a dolognak, akkor látta, mennyi mozaikból tevődik össze az államnak ez a gondossága, amellyel lakosai egészségén örökdik. A magyar közegészségügy alaptörvénye az 1876. évi XIV. törvénycikk. Ez mondja ki, hogy „a közegészségügy vezetése az állami közigazgatás köréhez tartozik”. Ez intézkedik arról, hogy a lakóhelyek „légtérének tisztántartása” céljából a hatóság köteles az egészségre ártalmas posványokat, mocsarakat lecsapolni, kiszárítani, megfelelő csatornázási rendszert létesí-

teni. De a hatóság feladata az is, hogy gondoskodjék a lakások túlszűfolttságának megszüntetéséről, utcák, terek, lakóházak, iskolák, intézetek, gyárak, börtönök, vágóhidak tisztántartásáról, úgyszintén az állati hullák és azok maradványainak eltakarításáról. Azt mondja a törvény: „a hatóság mindannak eltávolítását, ami a légkört, a talajt és a vizet tisztátalanná teszi (például kender- vagy lenáztató) és mindannak létesítését, amely a közegészségügyet előmozdítja, kényszer útján is eszközölheti.”

Amikor azután Kovács Nagy András kissé elmélyedt a közegészségügyi törvény tanulmányozásában, akkor látta csak, hogy például milyen kevesen tartják be a törvény 20. szakaszát, amely így hangzik:

„Aki a gyermek ápolására s gondozására törvénszerűleg hivatva van — elsősorban a szülők —, vagy azt magára vállalta, tartozik a hét évnél fiatalabb gyermekeket megbetegedés esetén mielőbb orvosi segélyben részesíteni. Ilyen esetben az orvos a belügyminiszter által megállapított díjszabásnak csak a felét követelheti.”

Mennyi kis magyar életet menthetnének meg és mennyivel kevesebb kis sír domborulna a magyar temetőekben, ha a törvénynek ezt az intézkedését mindenki komolyan venné. Annál is inkább, mert a törvény szerint bírsággal, vagy akár fogsággal is büntethető, aki nem tesz eleget ennek a kötelezettségnek.

Ugyancsak ez a törvény mondja ki 39. szakaszában, hogy „rögtönzi balesetek, valamint gyanítható tetszhalál alkalmával a segélynyújtás mindannak, aki ehhez tettel vagy tanácsal járulni képes, köteletségében áll.” Nemesak a felebaráti szeretet parancsa ellen vét tehát az, aki például nem segít az országút porában heverő elgázolt emberen, hanem az ilyen magatartás a tétéles magyar törvénybe ütközik.

Ez a törvény állapítja meg, hogy mi a kuruzslás. Kimondja, hogy orvosi gyakorlatra nem jogosító egyéneknek betegeket ellenszolgáltatásért gyógykezelní és díjazás mellett gyógyszereket rendelni tilos. Ugyanígy nem szabad titkos ösztétetű gyógyszereket készíteni és árusítani a belügyminiszter engedélye nélkül. Végül nagyon fontos intézkedése a törvénynek, hogy a hatóságok járványok esetén szükséghez képest a kényszeroltást és gyógyítást is elrendelhetik.

A törvényt természetesen rengeteg rendelet egészíti ki. Ezek jelentékeny része a járványok idején mellőzhetetlen, szigorú védekező rendszabályokat tartalmaz. Előírja és kötelezővé teszi bizonyos betegségeknek hatósági bejelentését. Rendelet intézkedik arról, hogy különösen szárazság idején locsolni kell az utcákat és tereket. Ha a városnak vagy községnek nincs öntözőberendezése, a lakosság is kötelezhető, hogy a ház előtt a járdát és a kocsitát annak közép vonaláig öntözzé. Az is ren-

deletben van, hogy árterületen csak a legkivételesebb esetben szabad lakóházat építeni. A tüdővészelleni küzdelem céljait szolgálja, hogy az építési szabályrendeletekbe fel kell venni ezeket a kikötéseket: épületeket, főként lakóházakat lehetőleg szilárd alapra kell építeni. A padló vonala a talaj színe fölött legalább 30 centiméter magasságban legyen. Az ajtók, ablakok lehetőleg délre vagy délkeletre nézzenek és a lakásul szolgáló helyiségek ablakai a szabadlevegőre nyiljanak. A lakóhelyiségek magassági méréte 2,6 méternél kezdődjék. A lakószoba legalább 12 négyzetméternyi, de a lakás egyik szobája minden körülmények között legalább 15 négyzetméternyi területű legyen. Rendeletek tömege foglal állást a kuruzslás ellen. Így vérbocsátást (érvágás, köpölyözés, nadályozás és vérbocsátás céljából alkalmazott egyéb műveleteket) csak orvosi gyakorlatra jogosított egyén végezhet.

Különösen megragadta Kovács Nagy András figyelmét a lúgkőrendelet, amely megtiltotta azt, hogy szappanfőzés kivételével háztartások céljaira a kereskedők engedély nélkül lúgkővet szolgáltatssanak ki. Kétszer is elolvasta azt a figyelmeztetést, amelyet a rendelet szerint a lúgkővet árusító kereskedésekben ki kell függeszteni. Ott kellene azonban ennek lennie minden házban, ahol gyermekek vannak és ahol lúgkővet használnak. Így szól a figyelmeztetés:

Óvja meg gyermekét lúgkőmérgezésétől!

Súlyos büntetésben részesül, aki folyékony lúgot pohárban, esészében vagy főzőedényben konyhaasztalon, széken vagy más olyan helyen tart, ahol a gyermek hozzáférhet, mert a gyermek játékból vagy étel helyett szájába veheti s a lúgkőmérgezés igen gyakran halált okoz. A lúgot csak gondosan zárt edényben s csak olyan helyen szabad feloldani, ahol a gyermek el nem érheti. A lúgból csak annyit szabad feloldani, amennyit egyszerre elhasznál. Annak, aki lúgot ivott, addig is, míg az orvos megérkezik, azonnal adjunk, ha le tudja nyelni, híg ecetet vagy citromos vizet, de mindenesetre bőven tejet vagy olajat.

Mindenkinek kell tudnia s ezért — amikor Kovács Nagy András a törvényt és a rendeleteket áttanulmányozta — szintén jól megjegyezte, — hogy a magyar közegészségügyi közgazdálkodásban az elsőfokú hatóság a főszolgabíró (városokban a polgármester, rendőrkapitány, kerületi előljáró), aki mellett szakközegként a járási (városi, kerületi) orvos működik. Másodfokú egészségügyi hatóság az alispán (városokban a polgármester, tanács), akinek viszont a tiszti főorvos a szakelőadója. Minden törvényhatóság egészségügyi bizottságot köteles szervezni, amely szükség esetén járványbizottsággá alakul. A közegészségügyi közigazgatás legfőbb hatósága a belügyminiszter,

akinek tanácsadó szerve az Országos Közegészségügyi Intézet és a Közegészségügyi Tanács.

Az Országos Közegészségügyi Intézetet az 1925. évi XXXI. törvénycikk hívta életre. Az 1938-ban elhunyt Rockefellernek, a dollármilliomos amerikai petróleumkirálynak alapítványából, az úgynevezett Rockefeller-alapból létesült Budapesten. A Gyáli-úton épült hatalmas háztömb központja a magyar egészségügyi szolgálatnak. Ide futnak be naponként a jelentések az ország legkisebb falujából is a járványos megbetegedésekről. Itt tartják nyilván az összes kútakat, amelyekről a készített kimutatások alapján pillanatok alatt meg tudjuk mondani, iható-e a vízük vagy nem? Itt folynak a kísérletek a járványos betegségek leküzdésére. Itt készítik a különböző oltóanyagokat, elsősorban a diftéria ellenszerét. Itt képezik ki a tiszti orvosokat, ápolónőket és a zöldkeresztes védőnőket. (Ilyen intézet már Szegeden és Kassán is működik.) Innen szervezik meg a mintajárásokat, egészségházak felállítását és a zöldkeresztes körzeteket. Itt vizsgálják meg a forgalomba kerülő gyógyszereket, hogy azok tartalmazzák-e az előírt hatóanyagokat? Szóval olyan ez az intézet, mint egy nagy telefonközpont, ahová a drótok helyett a közegészségügyi szolgálat érszállai futnak össze.

— Bizony nagy dolog az az egészségügyi közigazgatás — sóhajtott Kovács Nagy András, — aki most már egészen más szemmel nézi, amikor szigorú egészségügyi rendelkezéseket dob ki harsány hangon az érdemes községi kisbíró.

Gonosz János megjavul.

Irta: *Kőhalmi Julia*. Marcali-Gyóta.

Személyek:

Gizi — Panni — Böske — Tini — Péter — Vili — Pista — Gyula V—VI. o. tanulók, Gonosz János — Vadász.

Szín: Erdei tisztás.

I. JELENET.

(A négy lány és a négy fiú énekelve, vidáman, ugrándozva jön a tisztásra. Csomagokkal megrakva, lányok, fiuk kezében sok virág. Beszélgetés alatt, majd koszorút, láncot kötnek belőle.)

Gizi (körülnéz): Gyerekek! Nézzétek, csak! Ez a hely talán megfelel táborozási helyül.

Péter: De mennyire. Végre lerakhatjuk súlyos terheinket (Lerakodnak.)

Panni: Ez a hatalmas fa jó hús árnyékot ad.